

LES NOUVEAUX PRÉDATEURS

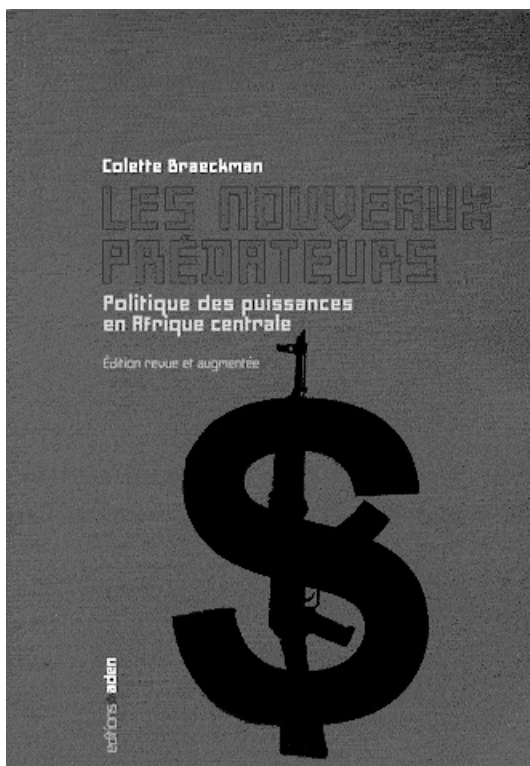
POLITIQUE DES PUISSANCES EN AFRIQUE CENTRALE

KÉSZÍTETTE: BENKES MIHÁLY

A kötet szerzője a belga francia nyelvű „Le Soir” napilap nagytekintélyű szakírója, a közép-afrikai történesek tudósítója és krónikása, aki évtizedek óta figyelemmel kíséri a régióban zajló szakadatlan konfliktusosságot, a kiújuló háborúk kiváltó okait és következményeit. E művét azonos címmel – *Az új rablók - Hatalmi politika Közép-Afrikában* – először 2003-ban jelentette meg a Fayard kiadónál, amikor észlelte, hogy a nyugati hatalmak által évtizedekig támogatott és megtúrt mobutista diktatúra bukása ellenére nem következett be kedvező változás a térségben. Bőséges, helyszínen szerzett tapasztalatai alapján konstataálta, hogy Kongó/Zaire és a vele szomszédos államok a dekolonizáció nyomán nem voltak képesek az oktrojált jogi-politikai függetlenség periódusában konszolidált modernizációs útra térni. Következetesen elemzi és gazdagon argumentálja a külső szereplők – az egykori kolonialista hatalmak, a hidegháború korszakában konfrontálódó nyugati és keleti tömb ágenseinek és a régió afrikai rezsimeinek – bomlasztó tevékenységét és felelősségét.

A posztbipoláris világviszonyokra való átmenet első évtizedeiben a gyorsuló „gazdasági mondializmus” környezete nemhogy fékezte volna, hanem fokozta a geostratégiai jelentőségű régió belső és külső feszültségeit. Kongó esetében 1960 óta elemi deficitek halmozódtak fel az életviszonyok és a gazdaság minden területén. A szerző mindezek alapján arra a kétségtelenül zszurnalista modorban feltett kérdésre keresi a választ és a megoldást, hogy „eljön-e az idő, amikor Kongó túljut gazdagságának átkos következményein”, azaz elérheti-e, hogy függetlenségét kiteljesítse, rendelkezessen geológiai skandalumként ismert bányakincsei felett, illetve békés, fejlődő útra térhessen Közép-Afrika domináns vezető hatalmaként.

Colette Braeckman a lehető legszélesebb körben tárta fel a témába vágó tudományos munkákat, s ezen túl sikerült a nehezen követhető kaotikus viszonyokról kritikai áttekintést adnia. A térséget érintő információáradatból, a szövevényes aktuálpolitikai történesekéből koherens, dinamikus művet alkotott. Ügyes, mondhatjuk zseniális szerkesztési megoldással párhuzamos és retrospektív interpretációk révén eleveníti meg egyfelől az egymást követő kongói rezsimek tevékenységét

Colette Braeckman

Les nouveaux prédateurs

Politique des puissances en Afrique centrale.

Éd. Aden, Bruxelles 2009, pp. 304

és a régió-közi viszonyokat. Drámai képet kapunk a folytonos válság legfőbb okairól, így a nyugati aktorok céljáról – főként hogy biztosítsák a stratégiai nyersanyagokhoz való hozzáférést, s hogy megakadályozzák a régió államait abban, hogy a Nyugattól függetlenedő zóna jöhessen létre –, továbbá a szomszédos új államok expanziós és etnikai töltetű fegyveres cselekményeiről. A szerző következetesen alkalmazza a perszonalizáció módszerét is, mindenekelőtt úgy, hogy Kongó esetében az első felelős miniszterelnök – *Patrice Lumumba* – felfogásával és víziójával szembesíti az őt követő *J.-D. Mobutu*, majd a mobutizmust megdöntő *L-D. Kabila* és végül a paradox módon helyére lépő fia, *J. Kabila* által folytatott politikákat. A szerző érthetővé teszi, miként történhetett meg, hogy mind a külhatalmak, mind a kongói vezetők mindvégig a volt belga gyarmatállam egységének fenntartásában váltak érdekeltté. (Lásd a kötet első részének – Kongó, új határ – fejezeteit, 21-183. o.).

A lumumbizmus az unitarista és a teljes értékű független központosított új államszervezést foglalta magába. A Lumumba-gyilkossággal (1961. jan. 17.) mára már kétségtelenül bizonyítottan a

nyugati hatalmak sietve vetettek véget ennek a kurzusnak (lásd a kötet 2. és 3. fejezetét, 43-87. o.) A bestiális gyilkosság sugalmazásában és végrehajtásában Belgium, az Amerikai Egyesült Államok, Franciaország prominens vezetői voltak érdekeltek, mellettük több afrikai szereplő, valamint az Egyesült Nemzetek Szervezete is érintett volt.

Kongó egységét a politikai-jogi dekolonizációt követően az egymást követő destabilizáló és stabilizáló beavatkozások, technikák játéka révén valósították meg. A hidegháború korszakában a hosszúra nyúlott Mobutu-rezsimet (1965—1997) előbb szorosabb belga, majd USA befolyás alatt tartották, a posztbipoláris átmenet idején pedig a veterán lumumbista lázadó L-D. Kabilának nyújtottak támogatást a hatalom átvételéhez, aki az autocentrikus fejlesztés programját hirdette meg (1997. július—szeptember). Kabila tágabban Kongó vezető szerepének biztosítását tartotta feladatának Közép-Afrika gazdasági és társadalmi fejlesztésében, szinte pontról pontra visszaidézve Lumumba gondolatait és vízióját. A szerző bőségesen taglalja az erre adott belső és külső reflexiókat. (L. Un projet de développement autocentré, 77-87. o.) A program a külföldi vállalkozások újratárgyalását, új szerződéses viszony létesítését, szociális piacgazdaság alapvetését célozta, mellyel szemben a külső hatalmak a „building blocks” teória jegyében a – berlini Kongó-konferencia (1985) óta gyakorolt – „nyitott kapuk” rendjének folytatását készítették elő, mintegy kárpótlásul – fizetségül – a Mobutu diktatúra felszámolásához nyújtott háborús, diplomáciai-politikai támogatásért. A szerző ennek örvén részletezi a felszabadító harcokban számottevő szerepet vállaló keleti határszéli felkelő erők és a szomszédos államok kompenzációs területi és gazdasági követeléseit. L.-D. Kabila 2001. január 16-i meggyilkoltatásával újra megeremtették a külhatalmi állami és magánszereplők korlátlan működését a régióban. Magát a politikai gyilkosságot az elnök testőrei hajtották végre, korábbi öt sikertelen összeesküvés után.

A 2009-es kiadás előszavában a szerző arra hívja fel a figyelmet, hogy a fekete-afrikai degradációs folyamatok megfékezésének sem a belső, sem a külső viszonyok nem kínáltak fel elégséges alapokat. E diszkrét stílusban jelzi Colette Braeckman, hogy az „új rablóknak” titulált szereplők a vizsgált régióban viselt magatartása és aknamunkája szükségszerűen az erőszakos összetűzéseknek és háborúskodásoknak kedvezett. Tényszerűen bizonyítja, hogy napjainkban is a konfliktusosság fenntartása biztosítja számukra az egyoldalú haszonszerzést.

A szerző ismételten kitér arra, hogy a régió óriási kiterjedésű állama változatlanul eredendő „betegségének” áldozata, minthogy továbbra sem jött létre működőképes államiság. A mobutista éra idején a nepotizmus akadályozta a szükséges modernizációt és az ország egyenetlen eloszlású természeti adottságaiból, valamint multietnikus viszonyaiból eredő szakadatlan erőszakosság mérséklését. A mobutista diktatúra összeomlásakor a térség államközi kapcsolataiban közvetlenül Kongó/Zaire, Ruanda, Uganda, érintőlegesen Zimbabwe, Mozambik, Angola és Dél-Afrika egymásközi érintkezési viszonyaiban sem következett be lényegi változás. A régióközi viszonyokról is imponálóan részletező összehasonlító politikatörténeti ismereteket közöl a szerző. (L. a kötet második részének vonatkozó fejezeteit, 187-337. o.).

Hatásos fejezetekben tárja elénk azt a mély ellentmondást, amely a „humanitárius szerencsétlenség” (187-222.o.) és Kongó kivételes bányakincseinek kiaknázása és azok alig kontrollált elsajátítása kapcsán keletkezett vagyonosodás között létezik (223-249.o.). Hiteles, leleplező, az ENSZ vonatkozó 3. számú jelentésével összhangban levő leírását kapjuk a külföldi ágensekkel üzletelő helyi politikai és katonai elit, hadurak által kiépített „rabló hálózatok” működésének, nyomásgyakorlásának. A helyi korrump közvetítő elit csoportok a külföldi, külhatalmi „új rablók” körébe integrálódnak, egyben gerjesztői és haszonélvezői a folytonos erőszakcselekményeknek, a fegyveres összetűzések fenntartásának a térségben.

Közép-Afrikát azonban a szerző nem sorolja a terrorizmustól fertőzött térségek közé, mint amilyen Szomália, Afganisztán, Kolumbia és más kockázatos helyek, mert e régió rendkívüli méretei és bányakincseinek gazdagsága a „szabad harcosok” széles körének ideális „Vadnyugatot” kínál, ahol a pénzhamisítás hosszú évtizedekre nyúlik vissza és a hatalom machetékkel és fegyverekkel szerezhető meg. Colette Braeckman álláspontja szerint a „rablók” a háborúból és az időleges pacifikációból egyaránt hasznot húznak.

E rész több élvezetes alfejezetében ad betekintést a diplomáciai eseménytörténetbe. Nyomon követi a *Sun City*ben folytatott Kongó-közi dialógus (Accord global et inclusif, 2003. április 1.), a Pretória és a Kongói Demokratikus Köztársaság közötti, valamint az Ugandával, Ruandával, Burundival kötött egyezmények, az ENSZ ONUC-misszió, a NATO, valamint egyes helyi ONG-k szerepét a „katonai összeomlás” periódusában. A közép-afrikai és különösen kongói kaotikus körülmények közt rejtélyes úton, tíz nappal L-D. Kabila megölése után, éppen a katonai visszavonulás (retrait) kezdetén került a kongói hatalom csúcsára Joseph Kabila (2001. jan. 26.).

A szerző vizsgálta a fiatal J. Kabila hatalomra kerülésének titkát. Az elnöki hatalom elnyerése előtti napokban a nyugati fővárosokban baráti, megkülönböztetett

„Közép-Afrikát azonban a szerző nem sorolja a terrorizmustól fertőzött térségek közé, mint amilyen Szomália, Afganisztán, Kolumbia és más kockázatos helyek, mert e régió rendkívüli méretei és bányakincseinek gazdagsága a „szabad harcosok” széles körének ideális „Vadnyugatot” kínál, ahol a pénzhamisítás hosszú évtizedekre nyúlik vissza és a hatalom machetékkel és fegyverekkel szerezhető meg. Colette Braeckman álláspontja szerint a „rablók” a háborúból és az időleges pacifikációból egyaránt hasznot húznak”

bizalommal fogadott eladdig „ismeretlen fiatalember” néhai apjával ellentétben a külföldi legitimáció elnyerését elkerülhetetlennek tartotta. Felismerte, hogy a nemzetközi közösség a térség további destabilizálódása ellenében lépett fel, az úgynevezett *Első afrikai világháború* (1996 ősze—2001) befejezésére törekedett (L. D. Kabila likvidálása is ennek első akciója volt).

J. Kabila előtt újra csak Kongó egységének megőrzése állt feladatként, amihez a külhatalmak támogatásukat megelőlegezték, sőt elősegítették, de amelyhez valamennyi belső és Afrika-közi ellenségével a feltétlen kiegyezés meghirdetését és kockázatos politikáját kellett vállalnia. A szerző hűen ábrázolja a béketeremtésre elkötelezett vezető figuráját, nem mulasztva el a kétségtelenül tudatosan végrehajtott hatalmi, belső biztonsági, végsősoron állami reorganizációs célzatú intézkedéseit (technokrata kormány alakítása, a populizmus széleskörű alkalmazása, gazdasági liberalizmus meghirdetése, az ellenérdekeltségű és sértett ellenfelek integrálása a konszolidációs folyamatba, szoros együttműködés az ENSZ-misszóval (Mission des Nations unies au Congo/MONUC), az enyhülés meghirdetése a kontinens egészének érdekében).

A kötet a 2009-es kiadás utószavával zárul (375-383. o.). J. Kabila hatalomra kerülése és a 2006. évi választások közötti idő eseményeinek tömör felsorolása Kongó és a régió realitásait állítja előtérbe. Közép-Afrikában nemhogy leküzdötték volna „betegségét”, hanem ha alacsonyabb intenzitással is, de folytatódtak a „barátnak” deklarált államok közötti súrlódások, a belső etnikai töltetű akciók. Az új államfő pedig nem érte el, hogy a biztonsági körzet vezető ereje lehessen. Kongón továbbra is „átok” ült, nem a növekedés szinonimájaként könyvelhető el a régió napjainkban.

Az afrikanisztika hazai művelői a kötettel ismét olyan forráshoz juthatnak, amely a közép-afrikai válságok, háborúk, mindennapi szenvedések sokféle motivumát tartalmazza. Egyaránt lesújtó következtetésre ingerli a tudományos kutatót és az Afrika-barát civil érdeklődőt is, miután Colette Braeckman – minden elkötelezettsége dacára – egyáltalán nem hagy kétséget afelől, hogy a valóságos szabadságra, valóságos fejlődésre való fordulat továbbra is várat magára mind Kongóban, mind a régióban. Szembetűnő, hogy Kongó/Zaire egységét és felemelkedését sem a túlhajtott monarchikus diktatúra, sem a forradalmi radikalizmus, sem pedig utoljára a kompromisszumos nacionalista-populista kurzus útján nem sikerült elérni, miként intézményesült, békés, biztonságos, prosperáló államiséget és javak feletti önrendelkezésre kész viszonyokat sem. ☀

Nyomdai partnerünk:

7622 Pécs, Légszeszgyár u. 28. tel./fax: 72/532-414

DEMOCRACY AND THE RISE OF WOMEN'S MOVEMENTS IN SUB-SAHARAN AFRICA

KÉSZÍTETTE: BAGI JUDIT¹

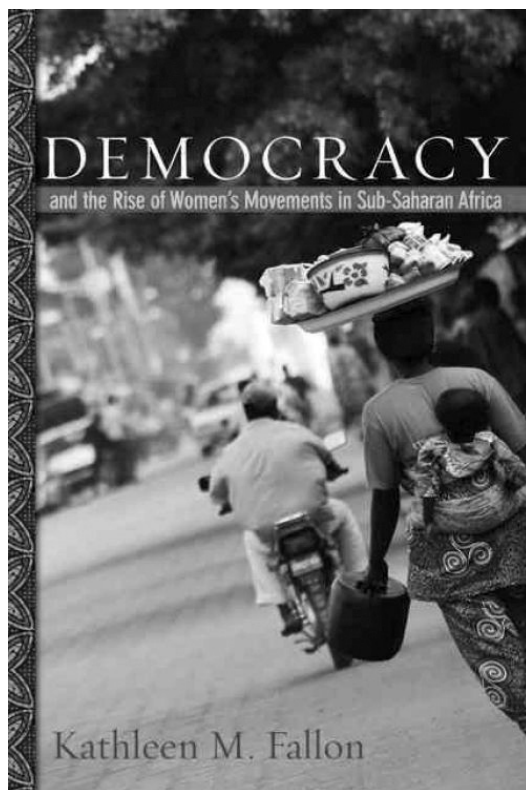
E könyvében Fallon a szubszaharai afrikai országok esetében vizsgálja a 20. század második felében végbemenő demokratikus átmenet, és az azokban formálódó női politikai és civil mozgalmak közötti kapcsolatokat. Végig határozott fókusz helyeződik Ghánára, ezen államhoz köthetőek ugyanis a szerző empirikus vizsgálatai. Nem csak a gyarmatosítást követő folyamatokról szól Fallon írása, a hét fejezetre tagolódó kötet ugyanis a kolonizáció előtti, illetve a gyarmatosítás ideje alatt fennálló vagy éppen betiltott női szerepvállalások történelmi vonatkozását illetően is kiváló összefoglalóval szolgál. A fekete kontinensbeli nők múltbéli politikai és civil szerepvállalásának bemutatása egy újfajta látásmódot ad az Afrika kontextusában értelmezett társadalmi nemek egyenlőségének, ugyanis, mint ahogy Fallon beszámolójából kiderül, már a gyarmatosítás előtt nagy számban léteztek női érdekérvényesítő szervezetek. Ebben az időszakban különösképpen fontos szerepet bírt a női vezetők társadalomban elfoglalt helye és megbecsültsége. Ahogy a szerző kiemeli, a sváziknál például a király anyja a királlyal együtt volt felelős a kormányzásáért. Mindkét uralkodó saját rezidenciával, bírakkal és hivatalnokokkal rendelkezett. A női és a férfi uralkodó külön kormányzott, ám egymás folyamatos ellenőrzésével tartották fenn az egyensúlyt. Az Afrika délnyugati részén fekvő Angolában szintén társuralkodói rendszer működött, a király általában a nővéreivel vagy húgáival kormányzott együtt, aki szintén külön adót szedett és saját hivatalnokokkal rendelkezett. Sierra Leone esetében a mendé népcsoporthoz tartozó nők voltak a tagjai az úgynevezett Bundu-nak, amely egy hierarchikusan strukturált női politikai szervezetként működött. Egyéb szubszaharai afrikai térségekben nem csak társuralkodói formában, hanem a hatalom egyedülálló birtokosaiként például, mint királynők és törzsfőnökök is működtek vezetői státuszban a nők. Nigéria esetében egy 20. század eleji példát hoz a szerző a gyarmatosítás előtti aktív női érdekérvényesítésre vonatkozóan, amikor is egy három hónapon át tartó tüntetéssorozat alkalmával több tízezer nő mobilizálására került sor. A „nigériai nők háborújának” a britek által vidéki területekre vezérelt rendőrök és katonák gyűjtogató és egyéb pusztító tevékenysége vetett véget. Az akciók következtében számos nő is életét vesztette. Fallon tehát rávilágít arra, hogy a kolonizáció előrehaladtával sorra fojtották el a női mozgalmakat, amely a nők politikai életből való fokozatos kiszorulását eredményezte Ghána és egyéb fekete kontinensbeli államok esetében is. A szerző

Kathleen M. Fallon

Democracy and the Rise of Women's Movements in Sub-Saharan Africa

The Johns Hopkins University Press, 2008, pp. 168.

megjegyzi továbbá, hogy Afrika gyarmatosítás előtti női politikai reprezentációjához egy olyan eszmeiség is kapcsolódott, amely szerint a női társadalmi, gazdasági és politikai érdekeket kizárólag nők tudják képviselni.

A kötet egésze során végigvonul a szubszaharai Afrika Közép-Kelet-Európával és Latin-Amerikával történő összehasonlítása a női mozgalmak térnyerése, valamint a gender kérdések tekintetében. A szerző részéről folyamatos reflexiókat látunk tehát arra vonatkozóan, hogy a földrajzi és kulturális szempontból is jelentősen elkülönülő térségekben mely tényezők motiválták és vitték sikerre, vagy adott esetben vezették kudarchoz a női érdekvégyesítéssel kapcsolatos civil és politikai szerveződéseket.

Ghána demokráciába történő átmenete 1992-ben valósult meg. Ahogy a szerző megjegyzi, 1990-ben a kormány és miniszterek tagjai között egyetlen női politikus sem szerepelt, a helyi politikában pedig mindössze 9,1 százalék volt a nők aránya. Ennek ellenére már az 1980-as évek során megfigyelhető volt a civilek részéről egyfajta mobilizáció, amely a nők politikába történő integrációját, valamint a valós érdekképviselőjük kialakítását szorgalmazta (ilyen mozgalmak és szervezetek voltak például a következők: 31st December Women's Movement, Movements for Freedom and Justice). A nők aktívabb politikai szerepvállalását elősegítő kvóták viszont nem kerültek bevezetésre. Fallon rámutat arra, hogy a szubszaharai afrikai államok többségéhez hasonlóan a ghánai nők is hatványozottan hátrányos helyzetből indultak

az aktív politikai részvétel felé vezető úton. Köszönhető ez annak, hogy egy olyan maskulin politikai kultúrához kellett alkalmazkodniuk, amely jelentősen eltért a gyarmatosítás előttitől, így annak működése gyakorlati szempontból nem bizonyult ismerősnek az afrikai nők számára. A kezdeti nehézségek és a negatív hatások ellenére ugyanakkor a demokráciában történő átmenet során politikai, társadalmi és gazdasági értelemben is sikeresen tudták magukat pozícionálni a szubszaharai afrikai nők, szögezi le Fallon. Ehhez nagyban hozzájárult a kolonizáció előtti együttműködések újraélesztése, valamint a nők számára biztosított viszonylagos szabad mozgástér, melynek keretében nem kellett tartaniuk a gyarmatosítás ideje alatt tapasztalt megfélemlítéstől és esetleges gyilkosságokról.

Csupán a mellékletek között szerepel ugyan, ám rendkívül értékes részét képezi a kötetnek a kutatómódszertant bemutató rész. Fallon ugyanis saját kudarcainak és sikereinek ismertetésével tanácsokkal is a szolgálat hasonló témában terepmunkát végezni kívánó kutatók számára. A fejezetből megtudhatjuk, hogy az összesen 39 darab angol nyelvű mélyinterjú az alanyok otthonában vagy irodájában készült. A szerző elsősorban arra volt kíváncsi, hogy a megkérdezett ghánai nők milyen módon hallottak először a szervezetről, hogyan váltak taggá, valamint a szervezet milyen eddigi tevékenységében vettek részt belépésüket követően. Ahogy Fallon írja, két fő nehézséggel kellett szembenéznie az empirikus vizsgálódása során. Egyrészt a „politika” szó használata esetén negatív és visszautasító attitűdöt tapasztalt az interjúalanyok részéről. A szerző a továbbiakban kellő érzékenységgel, más szavak használatával kérdezett rá a szervezet és a politikai pártok közötti esetleges összefonódásokra. A kutatómunkát kihívások elé állító másik tényezőként a szerző fiatal korát és munkahelyi státuszát nevezi meg, annak ellenére, hogy ő maga előzetes feltételezés szerint legnagyobb hátráltató okként amerikai állampolgárságát és fehér bőrszínét látta. A várakozásokkal ellentétben viszont éppen a szerző fiatal volta miatt nem akartak vele találkozni az idősebb, magas beosztású ghánai nők. Az empirikus vizsgálatok másik nagy hányadát a 621 darab kérdőív adta, melynek kitöltésében kutatási asszisztensek segítettek a szerző munkáját. A kódolásra vonatkozóan is rendkívül precíz bemutatást találunk a mellékletben. Maga a kérdőív három fő részből épült fel: demográfiai adatokra, politikai szerepvállalásra, és női szervezetekkel kapcsolatos ismeretekre vonatkozóan találunk kérdéseket. A szerző elmondása szerint a kvalitatív és kvantitatív módszerek során szerzett tapasztalatok kölcsönösen segítettek egymást.

Érdekes, hogy a szerző elemzése során nem tér ki a kiugróan magas számú női politikussal rendelkező fekete kontinensbeli államokra (mint például Ruanda, Dél-afrikai Köztársaság vagy Szenegál). Fallon összességében bizakodóan tekint a jövőre a női mozgalmak térnyerését illetően, valamint e tekintetben példaértékűnek tartja az 1990-es évek eleje óta megvalósuló ghánai demokratikus átmenetet. Kétségtelen, hogy a kötet kiváló áttekintést nyújt a szubszaharai Afrika területén megvalósuló női mozgalmakat érintően, a Ghánában végzett empirikus vizsgálatok pedig egyedülálló módon nyújtanak biztos bázist az elméleti bemutatáshoz.

Jegyzet

- 1 A publikáció a Pallas Athéné Geopolitikai Alapítvány (PAGEO) hazai hallgatói, illetve kutatói ösztöndíjprogram támogatásával valósult meg.

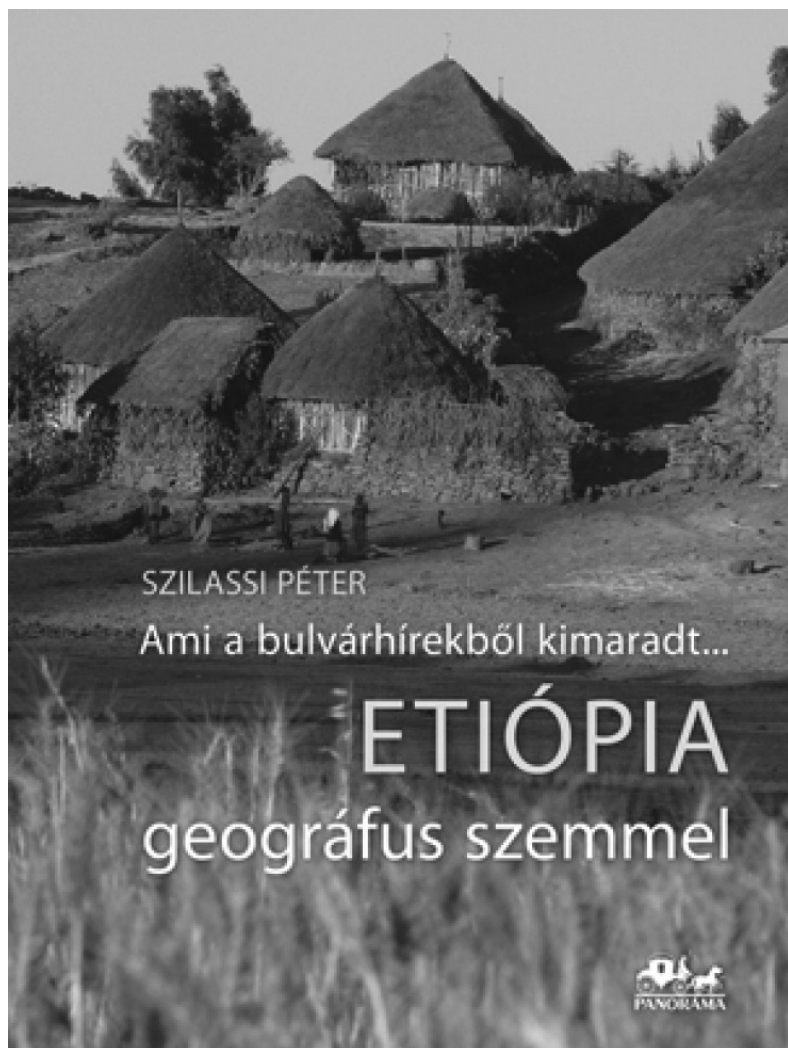

ETIÓPIA, AHOGYAN A FÖLDRAJZTUDÓS LÁTJA

KÉSZÍTETTE: TARRÓSY ISTVÁN

Megrázó hírek keringtek a magyar sajtóban 2012. január 17-én és az azt követő napokban: az etiópiai Erta Ale vulkánnál egy turistacsoportot hajnalban fegyveres támadás ért és öt személy, sajnos, meghalt. A halálos áldozatok között volt Fábián Tamás és Dr. Szabad Gábor Szegedről. Kik voltak ők, kikkel utaztak, hogyan, milyen céllal indultak útnak és valójában mi történt e hajnalon – számos feltételezés, sok esetben megalapozatlan „mendemonda” igyekezett magyarázni a történeteket, többek között azt is hallhattuk, miért ne utazzunk Afrikába „ilyen körülmények” között. Szilassi Péter, a Szegedi Tudományegyetem Természeti Földrajzi és Geoinformatikai Tanszékének egyetemi docense, biológia-földrajz szakos tanár, okleveles tájépítész-mérnök – Fábián Tamás és Dr. Szabad Gábor jóbarátja – a bulvársajtóban (avagy más orgánumban, de ugyancsak bulvárstílusban) megjelent cikkek elmondásaihoz képest határozottan igyekszik rendet tenni a történések egymásutániségében, a Panoráma kiadó gondozásában megjelent képeskönyvében elmondani mindazt, ami oly fájdalmas következményekkel járt sok, az elhunytakat szerető, tisztelő személyek számára. Az *Etiópia geográfus szemmel* című kötet azonban ennél sokkal többre vállalkozik: görcső alá veszi az afrikai kontinens egyik legsokrétűbb és mára dinamikus fejlődő, egyértelműen változóban lévő államát, Etiópiát. Miközben leírom a „változás” szót, rögvest mellé kell, hogy tegyem az állandóságot, a tradicionalitást is, merthisz e kettősség jellemzi Etiópiát is – hasonlóan a szubszaharai Afrika más térségeinek állami, szubállami szereplőihöz. Szilassi Péter könyve az etióp kontrasztosság megörökítője, egyúttal igényes bemutatója.

A könyv egyik legnagyobb értéke az a földrajzi (földrajzos) szemlélet, amely például az egyéges és igazán használható, saját szerkesztésű térképek közlésében ölt testet. Miközben ezek segítségével világos útmutatást kapunk a szerzőtől az utazás útvonaláról, az ország földtani jellegzetességeiről, néhány meghatározó jellemzőjéről (így a népsűrűségről és a főbb etnikumok arányáról az ország teljes népességéhez képest, 112. o.),

Szilassi Péter

Ami a bulvárhírekből kimaradt...
Etiópia geográfus szemmel

Panoráma, Budapest 2014, ISBN : 978-963-243-958-7, 207 old., 3600 Ft

precíz, egyszerre szakmailag megalapozott és olvasmányos részek kalauzolják el az olvasót az etióp földtörténetben (50-60. o.), az utazás során a szerző által befogadott táj geomorfológiai jellegzetességeiről, így például a Babile határában található gránit ingókövekről (86-93. o.), vagy a Kelet-afrikai-árokrendszer tavairól (93-108. o.). Az általában találó fotódokumentáció egyik kitűnő példája az, a kötet tördelőszerkesztője által nagyon helyesen két teljes oldalra kihúzott kép, melyen egy „leleményes helyi lakost” látunk, aki „természetes wellness-fürdőt alakított ki a melegvizű források és a hidegvizű patak találkozásánál” a Shala-tó partján (102-103. o.).

Az összességében politikai korrektséget is tartani igyekvő szerző néhol, úgy gondolom, túlzott paternalizmussal szól a helyi viszonyokról. Ehhez kapcsolódóan talán stílárís értelemben fogalmazhatok meg kritikát, hozzátéve azonban, hogy természetesen mindenki másként éli meg a kulturális különbségekkel való találkozásokat, azok befogadását, feldolgozását, majd értelmezését. Nem hiszem viszont, hogy ezekkel együtt, minduntalan szükséges egy minőségi igényességgel elkészített munkában vissza- és visszatérni arra például, hogy milyen „kegyetlen valósággal” rendelkezik az „etióp vidék”, milyen (implicite alacsony) „az etióp mezőgazdaság színvonala” (22. o.), vagy olyan furcsára sikerült „poénokat” betoldani, mint például a naponta sok kilométert az iskoláig gyalogló gyerekek esetében e zárójeles mondat: „Úgy látszik, itt már nálunk korábban megoldották a mindennapos testnevelést.” (24. o.) Szó sincs erről, ugyanis nincs relevanciája az összehasonlításnak, és nem hiszem, hogy e mindennapi valósággal szükséges viccelődni akárkinek Európából.

Néhány tárgyi tévedés, pontatlanság is szemet szúrhat a kicsit kritikusabb szemű olvasónak. A ma az egész afrikai kontinenst addisz-abebai központtal képviselő szervezet neve nem Afrikai Egységsszervezet (37. o.) – ez ugyanis a mainak kvázi elődje – hanem Afrikai Unió.¹ A kötetben bemutatott etiópiai utazás „legkeletibb pontjának” taglalásakor (93. o.) téves azt jelezni, hogy Szomáliföld valójában „Punt ország”. Szomáliföld (Somaliland) és Puntföld (Puntland) ugyanis két különböző térsége a mai földrajzi értelemben vett Szomáliának. Puntföld tartomány Szomália északi, északkeleti részén található, stratégiai jelentőségű terület, tőle pedig nyugatra helyezkedik el az északnyugaton Dzsibutival, nyugaton Etiópiával határos Szomáliföld, amely magát teljesen függetlennek tartja és valójában de facto állam – abban a szerzőnek persze igaza van, hogy „egyetlen ország által sem elismert”. Az egykori kommunista diktátor nevét magyarra pedig e formában írhatjuk a legpontosabban: Mengisztu Hailé Mariam (136. o.).

Ezeket az apró pontatlanságokat azonban felülírja az összességében igényes és alapos munka. Több esetben még olyan etióp különlegességekről is olvashatunk,

„Az Etiópia geográfus szemmel című kötet azonban ennél sokkal többre vállalkozik: görcső alá veszi az afrikai kontinens egyik legsokrétűbb és mára dinamikusn fejlődő, egyértelműen változóban lévő államát, Etiópiát.”

mint a Harar városában naponta bemutatott „hiéna-show”, mely a „sajátos emberhiéna viszony spirituális tartalmára” is felhívja a figyelmünket (84. o.). Különös fontosságot tulajdonítok az oktatásról szóló rövid résznek (talán több szót is érdemelt volna a téma), melyben Szilassi Péter is határozottan foglal állást amellett, hogy „Etiópia vezetői felismerték, hogy az oktatás lehet a hosszú távú recept az ország bajaira, s egyben a gazdasági felemelkedéshez vezető út is.” (149. o.) Magyarországnak bizonyos több „keresnivalója” is lehet a térségben, pláne miután a kormányzat a Déli Nyitás jegyében ezerszámra hirdet meg Stipendium Hungaricum ösztöndíjakat több tucat afrikai, ázsiai, latin-amerikai ország fiataljainak. A kinti, Etiópiában definiálható oktatási jelenlét is szorgalmazandó az elkövetkező években – kissé lassan ébredve, de akár követve a jó cseh példát: a pilzeni West Bohemia University oktatói néhány éve etióp egyetemekkel közös képzések fejlesztésébe fogtak, tudományos konferenciákat szerveznek, együtt publikálnak.

A könyv záró részében újból visszakanyarodunk a szomorú történeti szálhoz és teljesen érthető, befogadó módon tudunk megatódni a szerző által Tamásnak és Gábornak írt levélen, majd érdeklődéssel olvashatunk néhány magyar „földrajzi felfedezőről, természetbúvár utazóról” – köztük Teleki Sámuel grófról, Kittenberger Kálmánról, Kovács Ödönről, Mészáros Kálmánról, Sáska Lászlóról. A kötet legvégén, mellékletként, pedig a háromhetes etiópiai túra alatt megfigyelt emlősök, madarak, hüllők fajlistáját találjuk az utazás egyik tagjának, Dr. Vizler Csaba biológusnak jóvoltából (201-206. o.).

Az *Etiópia geográfus szemmel* című kötet értékes, hasznos olvasmány mind az általános olvasóközönségnek, mind az Afrikával kapcsolatos tanulmányokat folytató hallgatóknak, az afrikai kérdéseket kutató kollégáknak, de általában az afrikai kontinenst jobban megismerni vágyóknak, az ott szerencsét próbálóknak.

Jegyzet

- 1 Ehhez kapcsolódóan érdemes felhívnom a Tisztelt Olvasó figyelmét folyóiratunk főszerkesztőjének cikkére, melyet az Interneten itt olvashatnak: http://www.afrikatanulmanyok.hu/application/essay/1060_1.pdf.

publikon
KIADÓ

www.publikon.hu

Teljes körű kiadási tevékenység
a kézirattól a könyvespolcig!

Jelentse meg könyvét a Publikon Kiadónál!

OLCSÓ | MEGBÍZHATÓ | RUGALMAS | GYORS

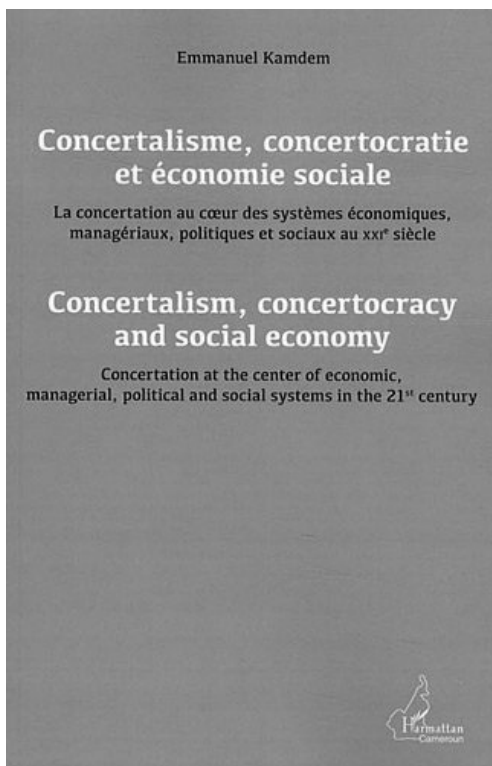

A HAZATÉRT ÉRTELMSÉGI

KÉSZÍTETTE: SUHA GYÖRGY

A kontinens lehetséges felemelkedésének egyik tényezője az afrikai értelmiség hazacsábítása, Wole Soyinka Nobel-díjas nigériai regényíró szerint *„visszatérésre bírni a legbriliánsabb koponyákat Afrikába nem kizárólag azzal lehet, hogy jó fizetést kínálnak nekik, hanem munkájukhoz kedvező környezetet is kell teremteni.”* A kötet szerzője, a pánafrikai gondolat harcos gazdasági ideológusa, Emmanuel Kamdem professzor évtizedeken át az ENSZ vezető szakértőjeként, nyugdíjazása előtt a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO) genfi központjában a főtitkár közgazdasági szakértőjeként dolgozott. Németországi tanulmányai után az Osnabrück-i Egyetemen szerzett doktori fokozatot, jelenleg a doualalai székhelyű Pánafrikai Fejlesztési Intézet főtitkára.

A kameruni születésű közgazdász tudós személyisége kiváló példa arra, hogy a gazdaság- és társadalomtudományok művelői kulcsszereplökké válhatnak az afrikai fejlődésben. Értelmiségi létének felelősségtudata, a kontinens jövőképeinek formálása iránt tanúsított elkötelezettsége sosem kérdőjelezte meg a hazatérés szándékát. Kutatói, oktatói személyisége számára evidencia, hogy életművét, munkásságának legfontosabb szakmai állomásait kötetbe rendezi. A párizsi L’Harmattan Kiadó igényes gondozásában megjelent kétnyelvű kötet már szerkesztésében is jelzi: Afrika számára a többszörös nyelvi identitás meghatározó alapérték. A könyv alapvetően közgazdasági, fejlesztéspolitikai tematikájú, behatóan vizsgálja az államon belüli gazdasági folyamatok, döntéshozatali modellek politikai aspektusait, történeti hátterét. Már a cím fordítása is kihívás, hiszen a *’concertation’* kifejezés szó szerint *’egyetértés’*-t jelent ugyan, azonban a fogalom kontextuális elemzése ennél jóval szélesebb értelmezési tartománnyal bír. A szociális gazdaság döntéshozatali folyamataiban – elsősorban afrikai összefüggésrendszerben – sokszor hiányzik a tervezés, az átlátható mechanizmusok rendszere, az osztársadalmi célok elérésének pontos meghatározása. Az afrikai jövőkép, a pánafrikai gondolat gazdasági ideológiájának tudományos összegzése – ha létezik ilyen egyáltalán – még várat magára. A szerző

Emmanuel Kamdem

**Concertalisme concertocratie et economie sociale /
Concertalism concertocracy and social economy**

L'Harmattan, Párizs 2012, ISBN : 978-2-296-99063-0, 198 old.

ugyanakkor kísérletet tesz arra, hogy áttekintse a kontinens történelmének közgazdasági alapmodelljeit, nem tartózkodva az Afrikában tabuvá formálódó ideológiák, a szocializmus, sőt a kommunizmus elméletének kritikai elemzésétől sem – végigvezeti az olvasót az afrikai társadalmi alapkérdések vizsgálatának módszertanán, továbbá kiemelt hangsúlyokat ad olyan ügyek számára, amelyek számos értelemben új dinamikákkal járulhatnak hozzá a fejlődéshez. Ebben az összefüggésben kiemelten foglalkozik az össztársadalmi döntéshozatal, a társadalmi együttműködés elméleti kérdéseivel, érinti a globális értékek, közöttük a béke, a fenntartható fejlődés vagy a részvételi demokrácia problematikáit.

A kötet nem könnyű olvasmány, ideológiai alapvetés, olykor filozófiai ismereteket igénylő elméleti munka. Szerkezeti tagolását tekintve világos, kutatási elméleti alapjaiban áttekinthető, tudományos igénnyel referált kötet, olyan elméleti szakkönyv, amely a 'concertation' fogalmat a kormányzati döntéshozatali rendszerek dimenziójába átemelve (v.ö.: „concertocratie/concertocracy) alkalmazható és figyelemreméltó módszertani ajánlásokat tesz a kontinens döntéshozói számára.

A tudományosság szakmai feltételrendszere, a Soyinka-féle „kedvező környezet” tehát adott, az Európából hazatérő kameruni tudós javaslatai viszont még alapos megismerésre, de leginkább tudatos alkalmazásra várnak.